

По-друге, сучасний стан контактів у сфері культури вимагає перегляду усіх напрямів. Необхідно виходити за рамки спільних гастролейних турів або спільних виставок. Варто відкривати культурно-інформаційні центри, щоб на постійній основі проводити презентацію української сторони в Йорданії, що істотно б полегшило процес ведення бізнесу та прискорило б процес проникнення українського товару на ринок Йорданії.

По-третє, викликає інтерес розвиток культурних відносин на регіональному рівні, зокрема в рамках програми «міста-побратими». Були запропоновані деякі можливі пари таких міст. Розширення культурного співробітництва в такому форматі істотно спростить доступ бізнесу на регіональні ринки, оминаючи необхідність централізованого упорядкованого управління процесами торгово-економічного співробітництва.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Жильцов С.С. Эволюция внешней политики Украины: современный этап (1991–2013 гг.). *Научный вестник Дипломатической академии Украины*. 2013. Вып 20(2). С. 13–23.
2. Климец П.А. Благотворительная инициатива «Украина Ближний Восток». *Инвестгазета*. 2011. № 6.
3. Пасько С.О. 21-ї річниця незалежності України. URL: <https://jordan.mfa.gov.ua/ua/embassy/ambassador/speeches/860-vistup-poslakuajini-v-jordaniji-sopasyka-na-pres-konferenciji-z-nagodi-21-ji-richnici-nezalezhnosti-ukrajini>.
4. Стан співробітництва в культурно-гуманітарній сфері. URL: <http://jordan.mfa.gov.ua/ua/ukraine-jo/culture>.
5. Циватый В.Г. Внешняя культурная политика Украины: модель и инструментальное развитие в XXI веке. *Актуальные проблемы международных отношений и дипломатии (вторая половина XX – начало XXI в.)* : материалы междунар. науч.-практ. конф., Витебск, 25–26 апреля 2013 г. Витебск : ВГУ имени П.М. Машерова, 2013. С. 243–245.
6. Швед В.О. Азійський напрям зовнішньої політики України: проблеми і перспективи. Аналітичні оцінки : монографія / В.О. Швед, П.А. Варбанець, В.В. Величко та ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж. Київ, 2008. 222 с.
7. Швед В.О. Близькосхідний регіон у сучасних стратегіях трансатлантичної спільноти : Монографія. Нац. інститут стратегічних досліджень. Київ, 2006. 241 с.

УДК 341.3(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-4/70>

## МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ПРОПОНОВАНИХ ЗМІН ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЩОДО ГАРМОНІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА З НОРМАМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

### INTERNATIONAL LEGAL ANALYSIS OF PROPOSED AMENDMENTS TO THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE ON ITS HARMONIZATION WITH INTERNATIONAL LAW

Мадзігон Н.В., аспірант кафедри міжнародного права  
Інститут міжнародних відносин  
Київського національного університету  
імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена аналізу норм проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права» (реєстр. № 9438), який 6 червня 2019 року прийнято Верховною Радою України в першому читанні та який покликаний забезпечити виконання міжнародних зобов'язань щодо запобігання безкарності основних злочинів за міжнародним правом.

На основі статистики стану здійснення судочинства в Україні судами кримінальної юрисдикції у 2018 році встановлено, що до кримінальної відповідальності притягнуто лише осіб, які вчинили злочини, відповідальність, за які передбачено лише двома статтями чинного Кримінального кодексу України (далі – КК України), що імплементують окремі положення норм міжнародного права (статті 436–447 КК України). Констатується, що такий стан справ може свідчити в тому числі і про неефективність конструкції статей КК України, і підтримується необхідність покращити правове регулювання у зазначеній сфері.

Автором проаналізовано текст законопроекту та зроблено ряд пропозицій до змісту законопроекту, які сформульовані у вигляді обґрунтованих пропозицій змін тексту законопроекту до другого читання. Пропозиції згруповано за 4-ма блоками, до яких віднесено структурні зміни, термінологічні зміни, змістовні зміни та зміни до перехідних положень.

Стосовно структурних змін автор констатує недоцільність перенесення окремих статей КК України до інших розділів та систематизації відповідних злочинів за двома новими розділами.

Крім того, обґрунтовано певні термінологічні неточності та неоднозначності в тексті законопроекту, що потребує змістовного приведення термінології у відповідність до термінології міжнародно-правових актів, якими передбачені міжнародні зобов'язання України, а також до кримінально-правової термінології, притаманної кримінальному законодавству України. Акцентовано увагу також на певних змістовних недоліках законопроекту, що потребує виключення окремих положень або викладення їх в іншій редакції.

Автором було наголошено на необхідності внесення змін до прикінцевих положень та доповнення законопроекту перехідними положеннями. Зокрема, передбачити чіткі правила пере kwalіфікації діянь за виключеними законопроектом з КК України статтями.

**Ключові слова:** законопроект, гармонізація, міжнародні злочини, кримінальне законодавство, кримінальна відповідальність, міжнародне гуманітарне право.

The article analyses the norms of the draft Law of Ukraine “On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Ensuring Harmonization of Criminal Legislation with the Provisions of International Law” (Reg.No 9438), which was adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine in the first reading on June 6, 2019, and is intended to ensure the fulfillment of international obligations to prevent impunity for major crimes under international law aimed at obligations to prevent the impunity of major crimes under international law.

Based on statistics on the status of judicial proceedings in Ukraine conducted by courts of criminal jurisdiction in 2018 it was found that there are prosecuted persons only under two articles of the current Criminal Code of Ukraine, which implement certain provisions of international law

(Articles 436–447 of the Criminal Code). It is stated that such a state of affairs may testify to the ineffectiveness of the construction of articles of the Criminal Code of Ukraine, and there is a necessity to improve legal regulation in the said field.

The author analyzes the text of the draft law and gives a number of proposals to the text of the draft law, which are formulated as sound proposals for changes to the text of the draft law for the second reading. The proposals are grouped into 4 blocks, which include structural changes, terminological changes, substantive changes and changes that require transitional provisions.

With regard to the structural changes, the author found as inappropriate movement of certain articles to other sections and grouping of the relevant crimes into two new sections.

In addition, certain terminological inaccuracies and ambiguities in the text of the draft law are justified, which requires the terminology to be brought into line with the terminology of international legal acts, which provide for Ukraine's international obligations. Attention is also drawn to the vague substantive shortcomings of the draft law, which requires the exclusion of certain provisions or their redrafting in more appropriate text version.

The author states the need to amend the final provisions and supplement them with transitional provisions. In particular, there is a need to provide clear rules for the re-qualification of the actions under the articles excluded by the draft law from the Criminal Code of Ukraine.

**Key words:** draft law, harmonization, international crimes, criminal law, criminal liability, international humanitarian law.

Проблема забезпечення виконання міжнародних зобов'язань щодо запобігання безкарності за вчинення міжнародних злочинів стала на певний період одним із центрів уваги українського Парламенту. 6 червня 2019 року Верховна Рада України прийняла у першому читанні законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права» (далі – Законопроект) [1], який вносить певні новели до Кримінального кодексу України в контексті імплементації норм міжнародного гуманітарного права (далі – МГП).

На сьогодні Кримінальний кодекс України містить ряд прогалин щодо притягнення до відповідальності за злочини проти людяності, а також щодо встановлення особливостей притягнення до відповідальності за вчинення воєнних злочинів. При цьому, як слушно зазначено в пояснювальній записці до Законопроекту, «слід звернути увагу, що ці специфічні прогалини у вітчизняному кримінальному законодавстві України виникли не через те, що останнє перестало «встигати» за суспільно-політичним життям, а зумовлені тим, що від моменту прийняття КК його положення системно не узгоджувались із сучасним міжнародним правом та тенденціями його імплементації в національні правові системи в аспекті кримінальної відповідальності за так звані злочини за міжнародним правом» [1].

Більш того, статистика стану здійснення судочинства в Україні судами кримінальної юрисдикції у 2018 році, підготовлена Верховним Судом України [2], свідчить, що з ключових статей, які імплементують окремі положення норм міжнародного права (статті 436–447 КК України), лише за двома статтями є особи, притягнені до кримінальної відповідальності: статті 436-1 та 437. У контексті останніх подій в Україні зазначене може свідчити про неефективність конструкцій статей КК України, відповідно, зрозумілими є намагання законотворців покращити правове регулювання в зазначеній сфері.

Аналіз Законопроекту доцільно розпочати з його структури та мети правового регулювання. До ключових структурних змін належить перейменування Розділу XX Особливої частини КК України зі «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» на «Злочини проти основ міжнародного права» та включення до нього норм, які: визначають особливості кримінальної відповідальності за злочини проти основ міжнародного права, передбачають притягнення до відповідальності за вчинення агресії, злочинів проти людяності, за скоєння воєнних злочинів – проти осіб, проти правосуддя, проти власності, проти гуманітарних операцій, за використання символів, застосування заборонених засобів та методів війни, проти рухомих та нерухомих цінностей, будівель та центрів, що перебувають під захистом міжнародного гуманітарного права, а також за вчинення геноциду (загалом 11 статей) [3, с. 198].

Також цим законопроектом пропонується доповнити Особливу частину КК України новим Розділом XXI «Злочини проти міжнародного правопорядку», норми якого передбачатимуть притягнення до кримінальної відпо-

відальності за публічні заклики до акту агресії; застосування зброї масового знищення; розроблення, виробництво, придбання, зберігання, збут, транспортування зброї масового знищення; посягання на життя представника іноземної держави; злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист; незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала; піратство; найманство (всього 8 складів злочину) [3, с. 198].

У зв'язку з таким структурними змінами ряд статей чинного Розділу XX Особливої частини КК України було перенесено до інших розділів. Так, стаття 441 «Екоцид» була перенесена до Розділу VIII «Злочини проти довкілля», ставши статтею 236<sup>1</sup>, а стаття 436<sup>1</sup> «Виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів» стала статтею 295<sup>1</sup> Розділу XII «Злочини проти громадського порядку та моральності».

Разом із тим щодо перенесення злочину «екоцид» в інший розділ хотілося б зазначити, що велике значення для кваліфікації злочинів проти миру та безпеки людства має те, чи скоєні вони в мирний час чи в період воєнного конфлікту. Так, у міжнародних актах підкреслюється, що юридична кваліфікація актів геноциду як злочину проти миру і безпеки людства (людяності) не залежить від того, в мирний чи воєнний час він мав місце. Таким же чином із позицій міжнародного права кваліфікується й екоцид, який може розглядатися як воєнний злочин, якщо він застосовується як засіб ведення війни (стаття 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду (далі – Римський статут)), так і в мирний час, коли цей злочин ставить під загрозу фізичне існування окремих країн, територій, невизначене коло осіб [3, с. 199]. Таким чином, хотіли б акцентувати увагу на залишенні поза увагою законодавця екоциду як засобу ведення війни та не врахування його транснаціонального характеру. Незважаючи на те, що екоцид дійсно належить до злочинів проти довкілля, з урахуванням його міжнародного характеру та наслідків не лише для окремих держав, але й цілих географічних регіонів доцільно залишити його в одному з розділів, що охоплюють міжнародні злочини та злочини міжнародного характеру.

Що стосується мети правового регулювання, то з аналізу комплексу запропонованих законопроектом змін можна зробити висновок, що ним пропонується доповнити чинний КК України нормами, які фактично дублюють приписи Женевських та Гаазьких конвенцій, але водночас дещо несистемно та за відсутності узгодженості низки правових категорій. Так, можна дискутувати щодо логічності розділів XX та XXI, адже саме основами міжнародного права, *inter alia*, регулюється міжнародний правопорядок. На нашу думку, Розділ XXI має бути частиною Розділу XX. Крім того, викликає сумніви правильність назви Розділу XX «Злочини проти основ міжнародного права», оскільки не зовсім зрозумілий об'єкт посягання злочинів, які в ньому згруповані, – «основи міжнародного

права», тому що постає питання: які саме норми міжнародного права є основними, а які – ні? [3, с. 198].

У закордонній науці кримінального права традиційним став розподіл міжнародних злочинів на злочини проти миру і безпеки людства та «інші міжнародні злочини» (*other international crimes*) [4, с. 75]. До злочинів проти миру і безпеки відносять злочини геноциду, злочини проти людяності, військові злочини та злочини агресії [5, с. 85]. Пояснюється така класифікація злочинів насамперед тим, що ст. 5 Римського статуту відносить злочини проти миру, безпеки людства (людяності) і військові злочини до найбільш серйозних злочинів, що викликають занепокоєння всієї міжнародної спільноти [6, с. 274–301]. Саме відповідальність за ці злочини була передбачена статутами Нюрнберзького і Токійського трибуналів і втілена в їхніх вироках [4, с. 75], і саме із цих трибуналів розпочався процес визначення системи злочинів проти миру і безпеки людства як у міжнародному праві, так і в національних кримінальних законах. До злочинів проти миру (*crimes against peace*) належить планування, підготовка, розв'язання або ведення агресивної війни або війни, що порушує міжнародні договори; участь у загальному плані або злочинній змові, спрямованій на здійснення якоїсь із згаданих дій; злочини проти людства (людяності) (*crimes against humanity*) охоплюють вбивства, винищення, поневолення, висилку й інші нелюдські акти, яким піддається цивільне населення, або переслідування за політичними, расовими або релігійними мотивами, якщо такі переслідування мають місце під час скоєння якогось із військових злочинів або злочину проти миру, або у зв'язку з таким; воєнні злочини (*war crimes*) включають порушення законів і звичаїв війни, зокрема, але не винятково, вбивства, негідне поводження або вивезення на рабську працю, або з іншою метою цивільного населення окупованої території, вбивства або погане поводження з військовополоненими, або особами, що перебувають у морі, вбивства заручників або розграбування міст і сіл, або розорення, невинуватого військовою необхідністю [3].

Всі зазначені злочини – це тяжкі міжнародні злочини, які загрожують засадам існування націй і держав, їхньому прогресивному розвитку та мирному міжнародному спілкуванню і, відповідно, вони мають знайти відображення у КК України, однак під питанням лишається доцільність та правильність із точки зору міжнародного права назви відповідних підрозділів.

Отже, ключові структурні зміни, що пропонуються законопроектом, не повною мірою відповідають положенням міжнародного права і потребують доопрацювання до другого читання.

Законопроектом до КК України вводиться дві нові категорії – «воєнні злочини» та «злочини проти людяності». Так, поняття «воєнні злочини» за наявності в кримінальному праві терміна «військові злочини», потребує додаткового розмежування як окремих видів злочинних дій.

Щодо терміна «злочини проти людяності», то виникає питання правильності перекладу терміна «*crimes against humanity*» з англійської мови українською. Англійське слово «*humanity*» має декілька значень і перекладається як «людство, людський рід» та «людяність, гуманність». При цьому, як відзначає Краснокутський Г., переклад «*crimes against humanity*» як «злочини проти людяності», тобто «злочини проти гуманності», є калькою російськомовного перекладу «преступления против человечности», що означають англійські дослідження із цього питання [7, с. 11–12].

Разом із тим варто зазначити, що в правовому полі України вживаються обидва ці терміни, що зумовлене різними перекладами міжнародно-правових документів і несе в собі ризики правової невизначеності. Так, наприклад, в українській версії Конвенції про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти лю-

ства 1968 року [8] вжито термін «злочини проти людства», а в тексті Європейської конвенції про незастосування строку давності до злочинів проти людяності та воєнних злочинів 1974 року [9] – використовується термін «злочини проти людяності». З філологічного погляду обидва терміни є правильними, але мають трохи різну конотацію. Так, «злочини проти людяності» – це злочини, що завдають шкоди людині – здоров'ю, добробуту, честі. Вони належать до кримінальних і караються законом: вбивство, доведення до самогубства, побої, катування, ненадання допомоги особі в небезпеці, незаконне позбавлення волі, захоплення заручників, торгівля людьми, експлуатація дітей, згвалтування, розбещення неповнолітніх. Натомість «злочини проти людства» несуть загрозу не конкретній людині, а людській спільноті, докільню, порушують правила людського співжиття [3, с. 198–199].

Далі ми зупинимось на аналізі запропонованих законопроектних змін з окремим фокусом їх відповідності міжнародно-правовим зобов'язанням України.

Стосовно першої зміни до КК України, а саме включення до кодексу нової статті 8<sup>1</sup> «Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо злочинів незалежно від місця їх вчинення», варто зазначити, що предмет регулювання цієї статті майже повністю співпадає з уже існуючими нормами статей 6–8. Так, чинні норми на сьогодні передбачають, що кримінальній відповідальності на підставі КК України незалежно від місця вчинення злочинів підлягають: 1) громадяни України й 2) іноземці та особи без громадянства, що постійно проживають в Україні, а також 3) іноземці та особи без громадянства, що не проживають постійно в Україні, якщо вони вчинили передбачені КК України тяжкі або особливо тяжкі злочини проти прав і свобод громадян України або інтересів України. Тобто всі зазначені суб'єкти так чи інакше мають зв'язок з територією України або її інтересами.

Проектом пропонується поширити дію КК України на злочини агресії (стаття 437), злочини проти людяності (стаття 437<sup>1</sup>), воєнні злочини (статті 438–438<sup>6</sup>) та геноцид (стаття 442), вчинені іноземцями та особами без громадянства, що не проживають постійно в Україні, безвідносно наявності зв'язку з територією або інтересами України. Зазначені норми відповідають американській моделі кримінального переслідування «всіх, хто є на землі» за злочини проти основ міжнародного права. Ми не будемо аналізувати доцільність упровадження цієї моделі як такої, але з точки зору юридичної техніки, на нашу думку, недоцільно включати до КК України нову статтю. Для досягнення зазначеної мети правового регулювання достатньо включити ці злочини до частини першої статті 8, доповнивши її словами «а також злочини проти основ міжнародного права, передбачених статтями 437–438<sup>6</sup>, 442 цього Кодексу».

Недоцільним є включення до статті 44 нової частини, оскільки зміст цього нового положення в цілому поглинається частиною 5 статті 49. Що стосується статті 49, то сумнівним є вживання законотворцем категорії «законодавство України про відповідну тимчасово окуповану територію України». На сьогодні основним законом, що визначає правовий статус окупації, є Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», який не містить терміна «законодавство України про відповідну тимчасово окуповану територію України». Зазначене поняття відсутнє в законодавчому полі України, тож його використання у тексті КК України створить правову невизначеність, що недопустимо в законі, тим більше кримінальному. Крім того, в частині 2 статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» використовується термін «дата початку тимчасової окупації». Отже, для приведення термінології КК України у відпо-

відність із чинним Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» доцільно замінити вживане у статті 49 словосполучення «втрати чинності законодавством України про відповідну тимчасово окуповану територію України» фразою «(дати завершення тимчасової окупації)».

У статті 75 дещо порушено термінологічну логіку. Так, у переліку використовуються як назви конкретних статей (злочини проти людяності (стаття 437-1), так і узагальнені назви груп статей злочини (статті 438–438<sup>6</sup>). На нашу думку, доцільно уніфікувати термінологію, посилаючись на статті, і використовувати посилання на розділ, як це зроблено в інших статтях проекту, зокрема у статті 80. Таким чином, доцільно згрупувати посилання на статті так: «злочинів проти основ міжнародного права, передбачених частиною четвертою статті 127, статтями 437–438<sup>6</sup>, 442 цього Кодексу».

Абсолютно підтримуємо виключення зі статті 126 поняття «мордування», тим більше, що на необхідності таких змін неодноразово наголошували ряд українських науковців. Так, Грищенко О., аналізуючи поняття «мордування» та «катування» (з посиланням на М.І. Мельника та М.І. Хавронюка [10, с. 296]), відзначає, що це – одне і те саме явище реальної дійсності, що характеризується сукупністю однакових за своєю сутністю ознак, між якими неможливо знайти відмінності, і яке отримало різну кримінально-правову оцінку з боку законодавця [11, с. 78]. Цілком погоджуємося з його думкою, оскільки, якщо подивитися на англійський переклад у міжнародно-правових документах, то обидва ці терміни перекладаються як «*torture*».

Не можна погодитися із пропонованими Законопроектом змінами до статті 127 КК України, якими катування прирівнюється до жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поведження з іншою людиною. У міжнародному праві поняття «катування» та «жорстоке, нелюдське чи таке, що принижує гідність, поведження з іншою людиною» не є тотожними. Так, у ратифікованій Україною Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання (далі – Конвенція 1984 року) термін «катування» означає «будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисне заподіюються сильний біль або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дії, які вчинила вона або третя особа, чи у вчиненні яких вона підозрюється, а також залякати чи примусити її або третю особу, чи з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюються державними посадовими особами чи іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, чи з їх відома, чи за їхньої мовчазної згоди. У цей термін не включаються біль або страждання, що виникли внаслідок лише законних санкцій, невіддільні від цих санкцій чи спричиняються ними випадково» [12].

При цьому стаття 16 Конвенції 1984 року визнає катування однією із форм жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поведження й покарання, однак не отожднює ці поняття, як це пропонується в новій редакції частини першої статті 127. Більш того, про нетотожність цих понять свідчить і практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). У своїх рішеннях ЄСПЛ зазначає, що стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [13] захищає одну з фундаментальних цінностей демократичного суспільства, згідно з цією статтею забороняється будь-яке катування або нелюдське чи таке, що принижує гідність, поведження незалежно від обставин справи чи поведінки потерпілого (рішення у справі «Лабіта проти Італії»). ЄСПЛ також установлює, що розрізнення між поняттями «катування» та «нелюдське чи

таке, що принижує гідність, поведження» було введено для того, щоб «позначити особливий рівень жорстокості умисного нелюдського поведження, що призводить до тяжких і жорстоких страждань» (рішення у справі «Ірландія проти Великобританії») [14].

Відповідно, діюча редакція частини першої статті 127 повною мірою відповідає міжнародним документам і в частині визначення категорії «катування» її необхідно залишити у чинній редакції. Разом із тим доцільно дати в КК України уточнення, як це визначено в Конвенції, що до катування не відносяться страждання, які виникли внаслідок застосування законних санкцій. Тому доцільно доповнити статтю 127 новою частиною такого змісту: «Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, не вважаються катуванням, якщо фізичне чи моральне страждання, що виникли внаслідок застосування законних санкцій, є невіддільними від цих санкцій чи спричиняються ними випадково».

Контрпродуктивним, на нашу думку, є намагання законотворця включити до КК України нову редакцію статті 437 «Агресія», яка спрямована на покарання за акт агресії спеціального суб'єкта «особи, яка здатна фактично здійснювати контроль або керівництво щодо політичних чи військових дій держави». Відповідно до примітки до цієї статті йдеться про агресію як міжнародний злочин. Міжнародно-правові норми, що забороняють агресію, містяться у Статуті ООН та ряді інших міжнародно-правових документів, що дає змогу віднести їх до норм *jus cogens*. І хоча Римський статут містить поняття злочину агресії, тривалий час юрисдикція Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) щодо цього злочину була «заморожена». Лише у грудні 2017 року на засіданні в Нью-Йорку держави-підписанти Римського статуту погодились «розморозити» цю юрисдикцію МКС щодо злочину агресії із 17 липня 2018 року. Злочин агресії визначено як «планування, підготування, ініціювання або здійснення особою, яка ефективно контролює політичні чи військові дії держави, акту агресії проти суверенітету та територіальної цілісності іншої держави». Крім того, Прокуратура МКС станом на грудень 2017 року занесла до своєї бази даних 1200 фактів імовірного вчинення злочинів на сході України [15].

Частина статей законопроекту (статті 436<sup>1</sup>, 439, 440, 441, 443–447) було виключено з Розділу XX, однак їхні норми під іншими номерами статей (статті 295<sup>1</sup>, 449, 450, 236<sup>1</sup>, 451–455) було до включено іншого розділу. Загалом, підтримуючи зазначене перегрупування статей, слід зазначити, що такий законодавчий підхід матиме відповідні правові наслідки, зокрема щодо необхідності перекваліфікації і впровадження перехідних норм у Розділі II законопроекту «Прикінцеві положення».

Що стосується Розділу II Законопроекту, то з огляду на зазначене він має бути перейменований на «Прикінцеві та перехідні положення». Крім того, викликає ряд питань формулювання пунктів 2 та 3 Розділу II «Прикінцеві положення» Законопроекту. Так, пунктом 2 передбачається, що зміна нумерації статей КУУ «не тягне за собою скасування злочинності таких діянь», тобто законодавець чітко зазначає, що мова не йде про декриміналізацію діянь. Таким чином, злочини за перенумерованими статтями повинні бути перекваліфіковані, про що і зазначається в наступному пункті 3. Разом із тим слід зазначити, що норми Розділу I Законопроекту не передбачають «зміни нумерації статей 436<sup>1</sup>, 439, 440, 441, 443–447», а передбачають виключення цих статей із КК України з наступним включенням їх під іншими номерами. Відповідно, норми пункту 2 сформульовано некоректно, оскільки перенумерації як такої не передбачається, є виключення та включення відповідних норм. Більш того, у нормах пункту 3 спостерігається чітка ретроспективна дія закону в часі, не враховуючи, що за деякі діяння передбачені тяжчі покарання, ніж в чинному КК України.

Таким чином, виходячи з мети законопроекту та принципів кримінального законодавства, необхідно передбачити чіткі правила перекваліфікації діянь за виключеними з КК України статтями та переглянути міру покарання у випадку пом'якшення кримінальної відповідальності або поліпшення становища особи в частині встановлення відповідальності. Отже, доцільно поєднати пункти 2 і 3 Розділу II, виклавши їх у такій редакції:

«2. Діяння, за які на момент набрання чинності цим Законом передбачена кримінальна відповідальність за статтями 436<sup>1</sup>, 439, 440, 441, 443–447 Кримінального кодексу України, підлягають зміні кваліфікації відповідно до статей 295<sup>1</sup>, 449, 450, 236<sup>1</sup>, 451–455 Кримінального кодексу України протягом трьох місяців із дня набрання чинності цим Законом з урахуванням положень статті 74 Кримінального кодексу України».

Крім того, у пункті 4 Розділу II надається доручення Кабінету Міністрів України щодо приведення підзаконних нормативно-правових актів у відповідність із цим

Законом, проте не зазначено строк для його виконання. Відповідно, доцільно абзац перший пункту 4 Розділу II законопроекту доповнити словами «до набрання чинності цим Законом».

Таким чином, проведений аналіз дозволяє констатувати, що Законопроект містить ряд норм, які потребують суттєвого доопрацювання до другого читання. У контексті проведеного дослідження Законопроекту варто виділити чотири блоки питань, що потребують змін до другого читання: структурні зміни (недоцільність перенесення окремих статей до інших розділів та групування відповідних злочинів за двома новими розділами), термінологічні (необхідність приведення пропонованих змін до термінології міжнародно-правових актів, які є частиною національного законодавства України), змістовні (необхідно виключити або викласти в іншій редакції окремі положення законопроекту), перехідні (необхідно передбачити чіткі правила перекваліфікації діянь за виключеними з КК України статтями).

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права. URL: [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=65266](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65266)
2. Стан здійснення судочинства в Україні судами кримінальної юрисдикції у 2018 році. URL: [https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Analiz\\_kramin\\_sud\\_2018.pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Analiz_kramin_sud_2018.pdf)
3. Мадзігон Н.В. Особливості імплементації норм міжнародного права щодо міжнародних злочинів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 3 (24). С. 197–200.
4. Мохончук С. Проблеми юридичної кваліфікації злочинів проти миру і безпеки людства. *Юрист України*. 2011. № 4 (17). С. 71–76.
5. Kittichaisaree K. *International Criminal Law*. Oxford, 2001. 520 p.
6. Кибальник А. Римский статут Международного Уголовного Суда от 17 июля 1998 г. Современное международное уголовное право. Санкт-Петербург : Юрид. центр «Пресс», 2003. 320 с.
7. Робертсон Джеффри. Злочини проти людства: боротьба за правосуддя в усьому світі ; пер. з англ. Г. Краснокутського ; наук. ред. М. Баймуратов. Одеса, 2006. 628 с.
8. Конвенція про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_168](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_168)
9. Європейська конвенція про незастосування строків давності до злочинів проти людяності та воєнних злочинів. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_125](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_125)
10. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 4-те вид., переробл. та доповн. Київ : «Аттіка», 2007. 1184 с.
11. Грищенко О.В. Проблеми кваліфікації та відмежування побоїв та мордування від суміжних злочинів. *Європейські перспективи*. 2013. № 11. С. 75–82.
12. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_085](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085)
13. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод з протоколами. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_004](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004)
14. Узагальнення практики застосування судами загальної юрисдикції першої та апеляційної інстанцій при здійсненні судочинства у кримінальних справах статей 3, 5, 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року за 2011 – перше півріччя 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001740-13>
15. Гаазький трибунал здобув право розглядати справи про агресію. URL: <https://gordonua.com/ukr/news/worldnews/-gaazkij-tribunal-otrimav-pravo-rozglyadati-spravi-pro-agresiju-269424.html>